

Stosowanie obowiązku uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie: szansa na sukces?

**dr Beata Czarnecka-Dzialuk
INP PAN**

Kraków, 26 września 2018 r

Cel wystąpienia

- Refleksja nad kwestią skuteczności reakcji wobec sprawców przemocy w postaci orzeczenia (i wykonania!) obowiązku uczestniczenia w programach korekcyjno-edukacyjnych
- Szansa na sukces? Suplement czy lek na całe zło?
- Ocena odnośnych uregulowań prawnych
- Przedstawienie wyników badań empirycznych przeprowadzonych w IWS
- Postulaty co do korzystania z omawianej możliwości/szansy
- Jakież modyfikacje? Pomysły? Inne reakcje?

Reakcja prawnokarna wobec sprawców znęcania się

Za **przestępstwo znęcania się** najczęściej (z reguły) wymierza się karę z **warunkowym zawieszeniem jej wykonania – 87%** ;

do rzadkości należy stosowanie środków karnych i środków probacyjnych

(K. Dudka, T. Gardocka: Skuteczność nieizolacyjnych środków zapobiegawczych, Raport Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości nr 205)

.

Rozmiary orzekania obowiązku probacyjnego uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych – niewielkie ale liczba stale (choć powoli) **zwiększa** się (2010 – 253; 2015 – 1063 orzeczonych obowiązków wobec 784 mężczyzn i 37 kobiet + post. wykonawcze ; łącznie-- **1241** orzeczonych obowiązków)

Regulacje prawne - zwrócenie uwagi na:

- Najważniejsze kwestie regulacji odnoszących się do orzekania i wykonywania obowiązku probacyjnego uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych
- Zróżnicowanie rangi regulacji (ustawa, rozporządzenie, wytyczne)
- Rozproszenie regulacji i rola informatorów
- Problem ewentualnej potrzeby zmian przepisów

Czemu o przepisach ...

- Zagadnienie poszukiwania odpowiednich, racjonalnych, słusznych reakcji wobec sprawców przestępstw łączy się z ich prawnym umocowaniem
- Badania empiryczne ciekawsze ale ...
- Analiza regulacji prawnych wstępem do badań nad praktyką
- Próba oceny uregulowań oraz ich roli w zwalczaniu uciążliwych i szkodliwych społecznie zachowań wobec krytycznych uwag co do skuteczności tradycyjnej reakcji prawnokarnej

Omówienia przepisów dotyczących **prowadzenia** programów korekcyjno-edukacyjnych

- Magdalena Budyn-Kulik , Paweł Ostaszewski – raporty IWS
- Sylwia Spurek: Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, „Przegląd Więziennictwa Polskiego”, nr 54, Warszawa 2007, s. 175 – 180;
- S. Spurek, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Komentarz*, [Wolters Kluwer SA](#) 2012.
- A. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2010, s. 475., .
- M. Czarkowska *Przeciwdziałanie przemocy wobec kobiet w rodzinie w praktyce organów ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innych instytucji*, Warszawa 2014;

Wprowadzenie obowiązku uczestnictwa - ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z 2005

- Znowelizowanie pkt 6 art. 72 §1 kodeksu karnego z 1997 r., wprowadzając możliwość zastosowania przez sąd, przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary, obowiązku poddania się uczestnictwu w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych art. 15 pkt 3 u. p.p.r
- wskazanie, że opracowywanie i realizowanie programów korekcyjno-edukacyjnych jest zadaniem administracji państwowej realizowanej przez powiat oraz zadaniem własnym samorządu województwa (art. 6 pkt 4 i 6 ustawy).
- uczestniczenie w programie uzależnione było od **wyrażenia przez skazanego zgody**

Delegacja ustawowa

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 6 lipca 2006 r w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, a także szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, Dz.U. Nr 127 z 2006 r., poz. 890.; nowe - z **22 lutego 2011** , Dz.U. 2011.50.259 z dnia 8 marca 2011 r.

- **terminologia** - w kodeksie karnym uczestnictwo w „**oddziaływaniach**” korekcyjno-edukacyjnych; w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 lutego 2013 r. w sprawie sposobu wykonywania obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych najczęściej używa się sformułowania o uczestnictwie w „**programach**” korekcyjno-edukacyjnych (np. w § 20, ust. 1 pkt 3, w § 20 ust. 2., w § 21), a innym razem o obowiązku uczestnictwa w „**oddziaływaniach**” korekcyjno-edukacyjnych (§ 42). Dz. U. poz. 335

Inne ważne kwestie w Rozporządzeniu'2011

- **monitorowanie i ewaluacja** przebieg i efekty oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych (§8)
- regulacje dotyczące **wymagania** prowadzenia tych oddziaływań przez osoby posiadające odpowiednie **wykształcenie, przeszkolenie i praktykę** (§§9 i 10 rozporządzenia).

Zmiany przepisów

- 2010 - ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie - umożliwiono **orzekanie obowiązku uczestnictwa sprawcy** w programie korekcyjno-edukacyjnym **bez jego zgody**
- Kolejne zmiany kodeksu karnego **rozszerzyły możliwość stosowania obowiązku** uczestniczenia w programach korekcyjno-edukacyjnych przy **warunkowym umorzeniu postępowania** (art. 67 §3 k.k.). (ustawą z dnia 1 kwietnia **2011** r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2011r. Nr 117, poz. 678.

Kontrowersje wobec problemu zgody na uczestnictwo

- uzasadnienie projektu zmian'2010 - uczestnictwo w programach korekcyjno-edukacyjnych powinno być obowiązkiem, bowiem **oddziaływania te nie mają charakteru terapii czy też leczenia**; mają za zadanie **naukę zmiany postaw**
- Literatura psychologiczna -**najbardziej wartościowa jest motywacja wewnętrzna zmiany** -trwalsza i trudniejsza do wygaszenia, często związana z innymi procesami emocjonalnymi.
- element korekcyjny ma charakter **quasi-terapeutyczny** i wymaga przede wszystkim **chęci zmiany** ze strony osoby stosującej przemoc, jest związany **z osobistym zaangażowaniem** osoby poddawanej takiemu oddziaływaniu, musi zmienić utrwalone wzorce postępowania, dokonać przewartościowań. (czy rzeczywiście można „wymagać od sprawcy aż takiej ingerencji we własną osobowość”); jednak **należy wymagać od niego odpowiedniego zachowania bez względu na jego osobiste przekonania**
- **Choć kontrowersyjne**, to jednak **niezwykle potrzebne i skuteczne** - dodatkowa motywację do uczestnictwa w zajęciach, a z czasem zmiana postawy
- **rola elementu edukacyjnego** - wielu sprawców przemocy nie uważa swojego postępowania za przemoc, a nawet uważa, że to osoba pokrzywdzona jest winna zaistniałej sytuacji. Udział w programie może im uświadomić, że zawsze mają wybór jak postąpić nawet w sytuacji, gdy są prowokowani. ; M. Budyn-Kulik: Oddziaływanie ..., raport IWS,

Skutki uchylania się od wykonywania obowiązku probacyjnego

- ▶ art. 75 § 2a k.k.: uchylanie się od wykonywania nałożonych obowiązków - kurator może udzielić mu **pisemnego upomnienia**, a gdy nadal, sąd **obligatoryjnie zarządza wykonanie zawieszony kary** (chyba że przemawiają przeciwko temu szczególne względy) – Sąd zarządza wykonanie kary również gdy skazany za przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec osoby najbliższej lub innej osoby małoletniej zamieszkujących wspólnie ze sprawcą w okresie próby rażąco narusza porządek prawny, ponownie używając przemocy lub groźby bezprawnej wobec nich – art. 75 § 1a k.k.
- ▶ Ustanowiono **zasadę monitorowania** nie tylko **efektów** programów korekcyjnych przez określony czas po ich zakończeniu, ale również **funkcjonowania niektórych nowo wprowadzonych czy zmodyfikowanych regulacji prawnych**, również **poprzez gromadzenie odpowiednich danych statystycznych** dotyczących sprawców i ofiar przemocy w rodzinie.

-
- **kurator może udzielić pisemnego upomnienia**
  - W przypadku **dalszego uchylanie się sąd obligatoryjnie zarządza wykonanie zawieszanej kary** (chyba że przemawiają przeciwko temu szczególne względy) – **art. 75 § 2a k.k.**

Inne przepisy odnoszące się do kuratorów

- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2016 r. Dz. U. z 1 lipca 2016 r., poz.969 w sprawie sposobu i trybu wykonywania czynności przez kuratorów sądowych w sprawach karnych i wykonawczych (r.s.w.o.) § 39 r.s.w. - **kurator uzyskuje informacje o wykonywaniu przez skazanego nałożonego obowiązku od podmiotów prowadzących programy korekcyjno-edukacyjne; może złożyć do sądu wnioski o ustanowienie, rozszerzenie lub zmianę obowiązku uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych, wskazując jednocześnie sądowi typ programu oraz odpowiedni ośrodek realizujący go** (§ 16 ust. 1 pkt 3 i ust. 2) oraz § 17 r.s.w.o. dotyczący wnioskowania o obowiązku uczestniczenia w programach pozwalających na radzenie sobie z zachowaniem agresywnym).
- § 16 ust. 1 r.s.w.o. - w przypadku orzeczonego dozoru wobec sprawcy przemocy w rodzinie do obowiązków kuratora zawodowego należy ponadto m.in. **nawiązanie i utrzymywanie stałego kontaktu z osobami pokrzywdzonymi w wyniku przemocy w rodzinie, w sytuacji, gdy w okresie dozoru pozostają one we wspólnym gospodarstwie domowym ze skazanym, nawiązanie współpracy z policją, organami administracji rządowej i samorządu terytorialnego zaangażowanymi w pomoc osobom pokrzywdzonym i z organizacjami pozarządowymi funkcjonującymi na terenie miejsca zamieszkania osób pokrzywdzonych**, w celu uzyskania w niezbędnym zakresie informacji o rodzinie dotkniętej przemocą.

Wytyczne do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

- W załączniku nr 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie z 2006 r.
- **Nie zostały one powtórzone ani zmodyfikowane w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020**, pomimo że, zgodnie z § 2 uchwały Nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w rodzinie na lata 2014–2020, uchwała nr 162/2006 Rady Ministrów z dnia 25 września 2006 r. w sprawie Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie straciła moc.
- W dalszym ciągu **stanowią one podstawę do tworzenia programów**

Rola programów w ujęciu Wytycznych

- „**Programy** te powinny stanowić **część całego systemu** przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz **uzupełniać różne formy interwencji prawnych i administracyjnych** podejmowanych wobec sprawców. Podstawowym **celem** tych **wszystkich działań** jest **powstrzymanie sprawców i zakończenie przemocy w rodzinie**. Należy podkreślić **pomocniczą a nie zasadniczą rolę tych programów**, ponieważ doświadczenia związane z ich stosowaniem w różnych krajach wskazują, że istnieje **ryzyko przypisywania nadmiernego znaczenia** tym **programom w całości oddziaływań na sprawców**, w których **podstawową rolę** powinny odgrywać **stosowne interwencje karno-administracyjne**” (Wytyczne do tworzenia ... pkt 1 Wprowadzenia)

➤ - ?

-
- Nowy Krajowy Program przewiduje **mechanizm przekazywania informacji o realizowanych programach** – samorząd powiatowy corocznie ewidencjonuje i aktualizuje na stronach internetowych powiatów bazy teleadresowe organizatorów programów, opracowuje informatory przesyłane co roku do 15 lipca przez starostę powiatowego prezesowi sądu rejonowego, prokuratorowi rej. Komendantowi powiatowemu/miejskiemu; prezes w terminie miesiąca przekazuje wszystkim sędziom i kuratorom + inf. na stronie sądu
  - Informacje **dla Służby Więziennej o programach** realizowanych w **war. wolnościowych** w intranecie (wnioski o obowiązek przy war. przedterm. Zwolnieniu (2015 – 1510 wniosków (część składana więcej niż raz); sąd uwzględnił 195)

Uwagi o uregulowaniach prawnych

- ▶ **Wielość uregulowań** rozmaitej rangi, rozproszonych (rola informatorów!), pewne luki – wytyczne do tworzenia modelowych programów nie zostały zmodyfikowane ani powtórzone
- ▶ Obowiązujące obecnie przepisy i organizacja podejmowanych działań - **raczej spójny system** reakcji państwa na zjawisko przemocy w rodzinie – **ale** problemy z realizacją
- ▶ **Zastosowano** na stosunkowo dużą skalę **w warunkach wolnościowych i w zakładach karnych zagraniczne, ale i polskie programy korekcyjno-edukacyjne** przeznaczone dla sprawców przemocy, ukierunkowane na **zmianę postaw i zachowań** oraz motywujące ich do zmiany postępowania – **ale** są trudności w ich realizowaniu
- ▶ Udało się zorganizować **wielotorową i wielowymiarową współpracę i działalność** szeregu instytucji- policja, organy ścigania, wymiar sprawiedliwości, Centralny Zarząd Służby Więziennej, Pomoc społeczna oraz Polityka społeczna, Służba Zdrowia i Oświata, ułatwiając ją na różnych szczeblach poprzez zastosowanie różnych procedur i uregulowań.. – **ale** jakość współpracy kwestionowana

-
-
- Ustanowiono **zasadę monitorowania** nie tylko **efektów** programów korekcyjnych przez określony czas po ich zakończeniu, ale również **funkcjonowania niektórych nowo wprowadzonych czy zmodyfikowanych regulacji prawnych**, również **poprzez gromadzenie odpowiednich danych statystycznych** dotyczących sprawców i ofiar przemocy w rodzinie.
  - Obserwuje się pewne wskaźniki statystyczne, które wydają się wskazywać na pozytywne zmiany, ale dostarczenie wyraźnych dowodów ewentualnych zmian czy poprawy w tej dziedzinie jeszcze przed nami.

Badania dotyczące programów korekcyjno-edukacyjnych

- ▶ **Ogólnopolskie badanie profesjonalistów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie –2011** , na zlecenie MP i PS
- ▶ **Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: badanie uczestników programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych – jw., 2011, MPiPS**
- ▶ **badanie ankietowe 100 sprawców przemocy uczestniczących w programach korekcyjno-edukacyjnych w województwie śląskim - Justyna Czerwińska** – trzy typy sprawców: „refleksyjny” (1/4 badanych) chęć zmiany, zwiększenie wiedzy i samoświadomości; z własnej inicjatywy uczestniczą, wyrażają żal za swoje zachowania i nadzieję na zmianę; „świadomy czynów – nie przejmujący odpowiedzialności” –57% badanych - rozpoczęcie programu uwarunkowane czynnikami zewnętrznymi (rodzina, instytucje), przyznają, że stosowali przemoc, ale mniejsza motywacja do kontynuowania programu i większe ryzyko nieosiągnięcia planowanych zmian; „zaprzeczający” - 18% badanych Całkowicie zaprzeczają oni stosowaniu przemocy. Swoją udział w programie wyjaśniają takimi czynnikami, jak zмова czy niesprawiedliwość. Twierdzą, że nie mają żadnego problemu; najmniejsza motywacja i najmniejsza szansa na zmianę
- ▶ **Oddziaływanie na sprawców przemocy w rodzinie przez sądy poprzez nakładanie obowiązku uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych** - 2011 r. Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości Magdalena Budyn-Kulik: 1/akta sądowe – 105; 89 pod wpływem alkoholu i niemal tyłu uzależnionych, 102 kary pozb. wolności w zawieszeniu , poza tym kary ograniczenia wolności;
- ▶ 2/ankieta do ośrodków – z 1 645 uczestniczących w programach 287 było skazanych z art. 207 k.k
- ▶ **Sprawozdanie z realizacji krajowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na lata 2014-2020** - w 2014 orzeczono **981** obowiązków probacyjnych uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych
- ▶ Dane zbierane przez Ministerstwo Sprawiedliwości, badania p. Michała Lewoca

O programach w zaleceniach międzynarodowych

- konieczność zapewnienia realizacji programów korekcyjnych dla sprawców przemocy Komitet do spraw Likwidacji Dyskryminacji Kobiet w Rekomendacji Ogólnej nr 19 „Violence against women” - 1992 r.
- **Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej – 2011** - zobowiązano państwa-strony Konwencji do **tworzenia lub wspierania programów** zakładających **uczenie sprawców przemocy domowej nieagresywnego zachowania w relacjach interpersonalnych** (tak programów **profilaktycznych**, których celem jest zapobieganie dalszym przypadkom przemocy i zmiana schematów agresywnych zachowań, jak i programów **terapeutycznych**, zakładających powstrzymywanie sprawców, a w szczególności przestępców seksualnych, przed ponownym popełnianiem przestępstw (art. 16 ust. 1 i 2 konwencji); Przy stosowaniu programów należy **traktować priorytetowo prawa ofiar**, a zwłaszcza ich **bezpieczeństwo** i **udzielanie im pomocy**. W pewnych sytuacjach **programy powinny być tworzone i prowadzone w ścisłej współpracy ze specjalistycznymi służbami pomocy dla ofiar** (art. 16 ust. 3 konwencji).

...w Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej* o szkoleniach praktyków

- **Obowiązkiem** państw-stron jest **zapewnienie lub rozszerzenie szkoleń**, które powinny obejmować następujące tematy: **zapobieganie i wykrywanie** tego typu przemocy, **równość między kobietami i mężczyznami**, **potrzeby i prawa ofiar**, **sposoby zapobiegania wtórnej wiktyimizacji (art. 15 ust.1)**.
- **Szkolenia powinny obejmować kwestie skoordynowanej współpracy wielu agencji**, aby kompleksowo i właściwie zarządzać zgłoszeniami przypadków przemocy.

*sporządzona w Stambule dnia 11 maja 2011 r. Dz.U z dnia 8 lipca 2015 r., poz. 961.

-
- **Projekt badawczy Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości „Praktyka orzekania i wykonywania obowiązku probacyjnego w postaci uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym (art. 72§1, pkt 6b k.p.k.) – 2014-2016**
  - **Potrzeba badań pogłębionych, o bardziej szczegółowym charakterze, jakościowym aby sformułować wnioski co do stosowania i wykonywania obowiązku**
  - **5-osobowy zespół badawczy**
  - **Kompleksowa analiza problematyki orzecznictwa oraz realizowania omawianego obowiązku probacyjnego w warunkach wolnościowych – badanie akt spraw sądowych oraz badanie ankietowe nt realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych**
  - **Badanie programów realizowanych w zakładach karnych - ewaluacja programów korekcyjno-edukacyjnych realizowanych w zakładach karnych – ART i Duluth – współrealizowane z Centralnym Zarządem Służby Więziennej**

Publikacja wyników badań

- ▶ Na stronie Instytutu Wymiaru Sprawiedliwosci
- ▶ W książce – autorzy:
- ▶ Beata Czarnecka-Działuk
- ▶ Katarzyna Drapała
- ▶ Paweł Ostaszewski
- ▶ Anna Więcek-Durańska
- ▶ Dobrochna Wójcik

Badania akt spraw sądowych

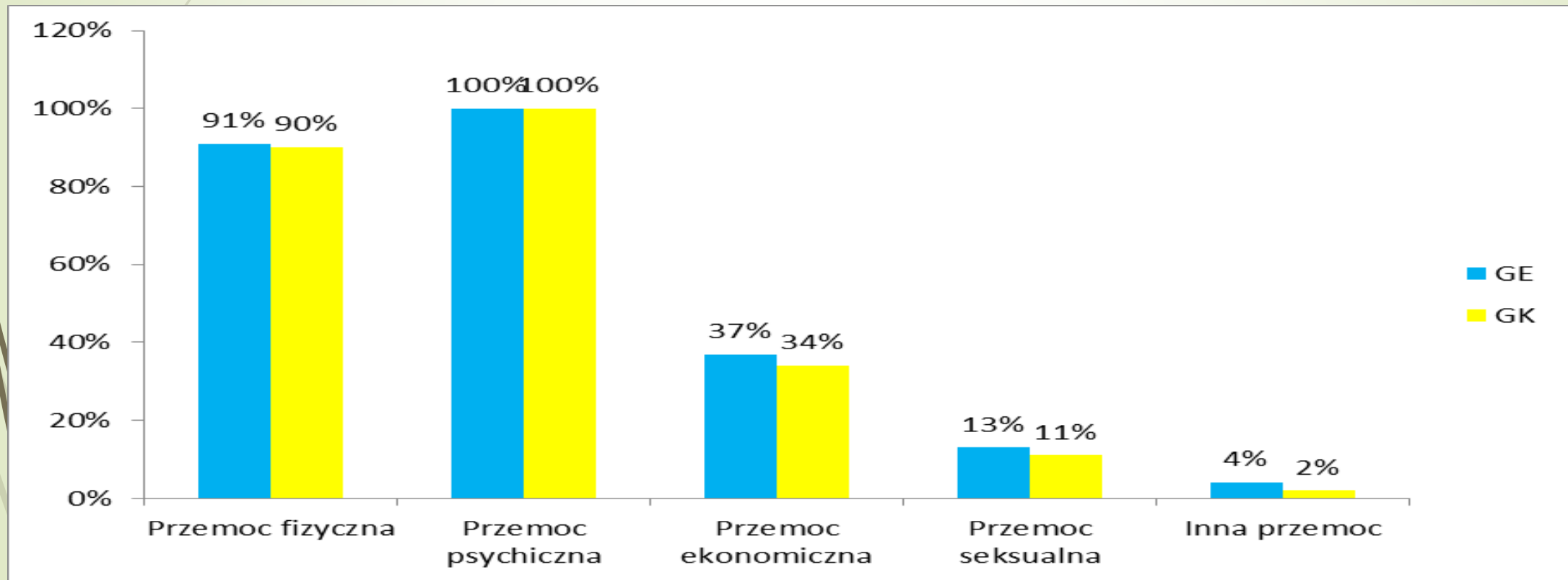
- **Cel badań** ustalenie przyjmowanych kryteriów orzekania obowiązku probacyjnego polegającego na uczestniczeniu w programach korekcyjno-edukacyjnych.
- Porównanie spraw o przestępstwo z art. 207 k.k., w których doszło do nałożenia przez sąd takiego obowiązku probacyjnego (grupa eksperymentalna -**GE**) ze sprawami, w których sądy go nie orzekły (grupa kontrolna -**GK**).
- **dobór prób badawczych** - GE: wylosowano 50% spraw o przestępstwo z art. 207 k.k. zakończonych prawomocnie w latach 2013 i 2014, w których orzeczono obowiązek uczestniczenia w programach korekcyjno-edukacyjnych (133 sprawy) GK– z wylosowanych sądów po 1 losowo dobranej sprawie o przestępstwo z art. 207 k.k. w której nie zastosowano takiego obowiązku (102 sprawy).

Niektóre ustalenia

- ▶ **Sprawcy** – głównie mężczyźni (ponad 90% w obu grupach),
- ▶ **Pokrzywdzeni** – najczęściej partnerzy i dzieci
- ▶ Większość **kar zasadniczych** – kary pozbawienia wolności **z zawieszeniem** (GE 100%, GK poniżej 80%)
- ▶ silny związek pozostawania pod wpływem **alkoholu** na zdarzenia składające się na przestępstwo znęcania się – 75% w obu grupach; **zaburzenia osobowości i psychiczne**
- ▶ deficyty i zaburzenia psychiczne – 58% osób z grupy eksperymentalnej i 63% z kontrolnej; wśród nich zdiagnozowane **uzależnienie od alkoholu** miało **90%** z GE i 84% z GK; **zobowiązanie do terapii** – **27%** w GE, 10% w GK
- ▶ W **grupie eksperymentalnej** więcej sytuacji **kontynuowania związku**, częściej są **dzieci (i więcej osób pokrzywdzonych)**, więcej sprawców ze **średnim i wyższym wykształceniem**, więcej **karanych po raz pierwszy** – 55 wobec 41%, nieco częściej **przyznawali się** do stosowania przemocy, mniejszy udział spraw, w których orzeczono kary do 6 miesięcy włącznie (o ponad 7% procent), a więcej spraw, w których orzeczono kary powyżej roku pozbawienia wolności (o około 10%) (**niepowodzenie = dłuższa kara do odbycia**)

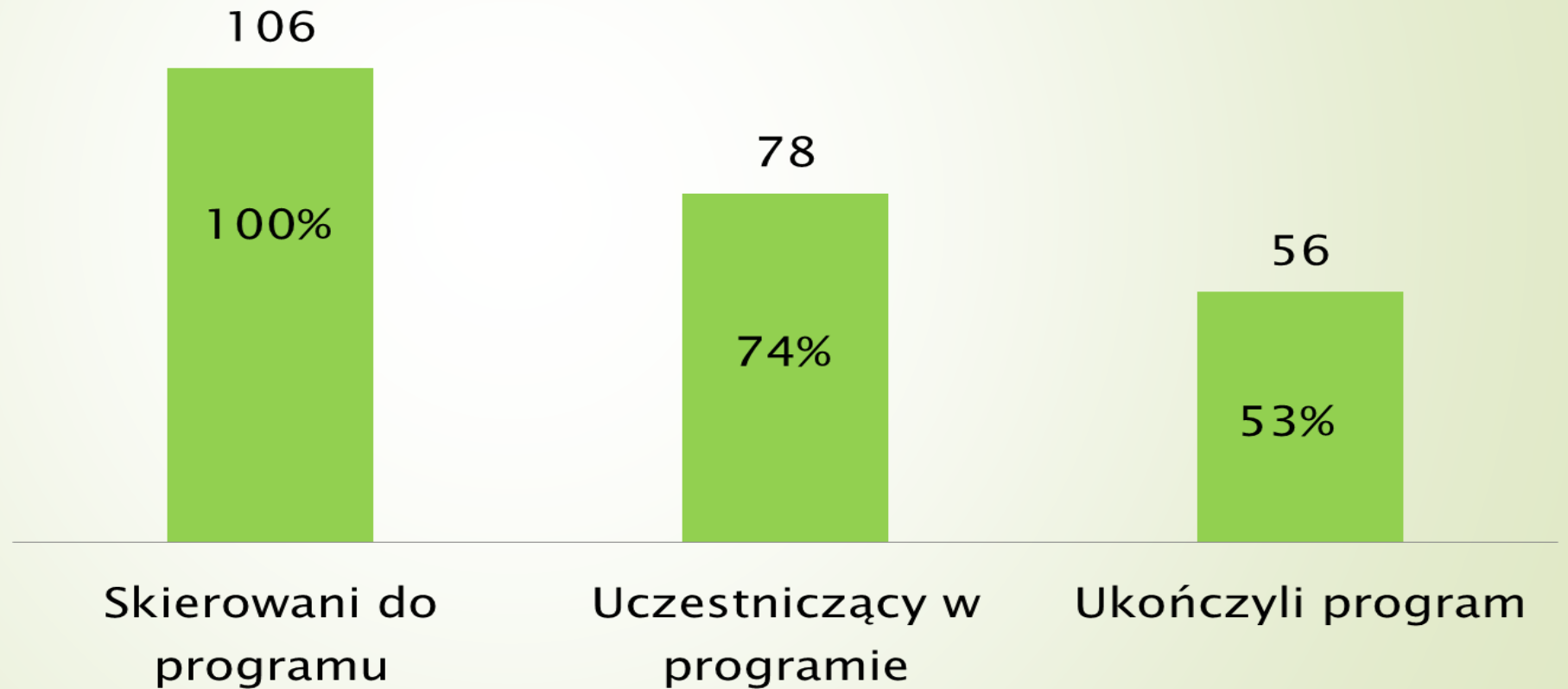
Rodzaje stosowanej przemocy w grupach

Rodzaje stosowanej przemocy w grupach

Realizacja programów przez sprawców przemocy

(prof. Dobrochna Wójcik)

Powody nie ukończenia programu

(prof. Dobrochna Wójcik)

Główne problemy w wykonywaniu obowiązku probacyjnego

- problem uczestniczenia w programach osób **uzależnionych** oraz wykazujących **zaburzenia lub choroby psychiczne**
- **Określanie przez sąd rodzaju programu** korekcyjno-edukacyjnego oraz (rzadziej) instytucję go realizującą - około 40% orzeczeń obowiązków probacyjnych - jedynie w 12% orzeczeń sądy dokładnie określiły, w jakim czasie (w miesiącach) sprawca ma rozpocząć uczestnictwo w programie
- **wymiana informacji między sądem i kuratorami, a instytucjami realizującymi programy** korekcyjno-edukacyjne nie jest szczegółowo prawnie określona i w praktyce nie funkcjonuje dobrze
- W **17%** spraw z GE **wnioski o zarządzenie wykonania kary;** prawie wszystkie uwzględnione

Wnioski z badania akt spraw sądowych

- ▶ Powinno się **częściej orzekać** obowiązek probacyjny uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych.
- ▶ Przy orzekaniu obowiązku probacyjnego uczestnictwa w programach powinno się **jednocześnie stosować dozór kuratora (był w 82% spraw)**.
- ▶ **Kurator** powinien **sprawdzać**, czy sprawca uzależniony od alkoholu lub narkotyków, odbył **terapię uzależnienia przed przystąpieniem do programu korekcyjno-edukacyjnego**. Jeśli nie, to - ewentualnie to zorganizować

Wnioski z badań - c.d.

- ▶ **Kurator powinien** nawiązać kontakt z instytucją, która realizuje programy, sprawdzać czy skazany uczęszcza na zajęcia, czy regularnie uczęszcza, czy nadal nie przejawia przemocy, sprawdzać czy skazany otrzymał zaświadczenia o ukończeniu programu (z zaznaczeniem czy odbył **cały** zaplanowany program).
- ▶ **Sędziowie** powinni raz na kwartał **sprawdzać** realizowanie obowiązku probacyjnego uczestniczenia skazanych w programach korekcyjno-edukacyjnych (art. 72 § 1 pkt. 6b k.k.)

Wnioski – cd.

- ▶ Sądy powinny **przesyłać odpis wyroku** o nałożeniu na konkretnego skazanego z art. 207 k.k. obowiązku probacyjnego uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnym **do podmiotów realizujących te programy.**
- ▶ **Szkolenia sędziów i kuratorów** dotyczące przemocy w rodzinie oraz programów korekcyjno – edukacyjnych.

Wnioski - cd

- **Prokuratorzy** w sprawach o przestępstwa związane z przemocą w rodzinie powinni **każdorazowo** rozważać możliwość wystąpienia z wnioskiem o nałożenie na oskarżonego obowiązku probacyjnego uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych. ze **wskazaniem sądowi właściwej placówki realizującej tego typu oddziaływania, najbliżej miejsca zamieszkania oskarżonego**, a jedynie w wyjątkowych przypadkach odstępowanie od takiego wniosku. Prokurator powinien mieć orientację o programach dostępnych w danym rejonie, a także co do możliwości wzięcia w nich udziału przez oskarżonego (Wytyczne Prokuratora Generalnego z 1 kwietnia 2014 r., pkt 22,
- Potrzeba zapewnienia rzeczywistego **udziału Prokuratury w postępowaniu karnym wykonawczym**, zwłaszcza w takich sprawach, jak o przestępstwo przemocy w rodzinie. (M. Lewoc, Polska polityka karna w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości ze szczególnym uwzględnieniem oddziaływań probacyjnych)

Czyli... przede wszystkim...

- **Realizować w praktyce**, skutecznie, z odpowiednią refleksją i zaangażowaniem **to, co wynika z istniejących już uregulowań**, a te w miarę konieczności konkretyzować i **ulepszać**

Practical Implications of Current Domestic Violence Research: For Law Enforcement, Prosecutors and Judges

National Institute of Justice, 2008

- **Problem** (w formie pytań) – **wyniki badań**– wnioski dla prokuratorów, wnioski dla sędziów
- Np. czy programy zapobiegają ponownemu użyciu przemocy – wyniki 35 - wniosek - programy same w sobie nie chronią przed przemocą sprawców z grupy wysokiego ryzyka; muszą być wsparte innymi środkami zapewniającymi bezpieczeństwo ofiar
- Czy ma znaczenie długość programu – wyniki – lepsze dłużej trwające programy (ważniejsze niż ich rodzaj)
- Prawdopodobieństwo ukończenia programu – wyniki – ściśle monitorować i egzekwować
- Czy ci, którzy ukończyli program rzadziej powracają do przestępstwa niż ci, którzy nie ukończyli - wyniki – dwukrotnie rzadziej – potrzeba szybkiego reagowania wobec przerywających program

Badania zagraniczne

- Specjalne wirtualne wydanie British Journal of Criminology – 21 artykułów nt. przemocy domowej bezpłatnie dostępnych na stronie https://academic.oup.com/bjc/pages/domestic_violence_research_vi
- Baza danych o badaniach nad przemocą domową - <http://www.domesticviolenceresearch.org/> 2657 stron
- Informacje o badaniach- <https://journalistsresource.org/studies/society/gender-society/domestic-violence-abusive-relationships-research-review>
- <https://www.dvevidenceproject.org/what-works/> National Resource Center on Domestic Violence (NRC DV) USA

Co poza „tradycyjnymi” programami korekcyjno-edukacyjnymi

- Prowadzenie programów prewencyjnych
- Preventing Intimate Partner Violence Across the Lifespan: A Technical Package of Programs, Policies, and Practices, May 2017
- <https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/ipv-technicalpackages.pdf>
- Śledzenie wyników różnych programów realizowanych w innych krajach, np. **Domestic and Family Violence Intervention Program**
<http://www.corrections.sa.gov.au/Rehabilitation-education-and-work/rehabilitation/rehabilitation-programs>
- Battering Intervention Programs – zob. Current Research on Batterer Intervention Programs and Implications for Policy - Kathleen J. Ferraro, grudzień 2017
- <https://www.bwjp.org/resource-center/resource-results/current-research-on-batterer-intervention-programs-and-implications-for-policy.html>

Sprawiedliwość naprawcza w przypadkach przemocy domowej

- Kontrowersje, uwarunkowania – ZA jeśli programy stosowane ostrożnie i przez odpowiednio przeszkolonych praktyków
- Badania europejskie dot. programów sprawiedliwości naprawczej w przypadkach przemocy domowej – publikacja „Restorative Justice in Cases of Domestic Violence. Best practice examples between increasing mutual understanding and awareness of specific protection needs” – dostępna na stronie https://www.verwey-jonker.nl/doc/2015/7388_restorative%20justice%20in%20cases%20of%20domestic%20violence.pdf

Dlaczego sprawiedliwość naprawcza w reagowaniu na przemoc domową

- Praktycy opisują sprawiedliwość naprawczą jako **podbudowę etosu i filozofii budowania, utrzymywania i naprawiania związków** oraz wspierania **poczucia odpowiedzialności społecznej i współodpowiedzialności** - *Assistant Team Manager Children and Young Persons Services Vale of Glamorgan.*
- Efektywność sprawiedliwości naprawczej w resocjalizacji - Daniel Reisel, neurobiolog – procesy sprawiedliwości naprawczej dają szansę na rozwój ciała migdałowatego i uaktywnienie obszarów mózgu odpowiedzialnych za współczucie

Czy i jak programy sprawiedliwości naprawczej mogą uzupełniać programy korekcyjno- edukacyjne

➤ Przeanalizowanie celów oddziaływań korekcyjno-
edukacyjnych – potencjał programów sprawiedliwości
naprawczej w obszarach:

- zdobywanie **umiejętności komunikowania się i rozwiązywania
konfliktów** w rodzinie bez stosowania przemocy

- **uznanie przez osobę stosującą przemoc w rodzinie swojej
odpowiedzialności**

(Par.4 Rozporządzenia w sprawie standardu podstawowych
usług...) –

Podsumowując...

- - są szanse na sukces; trzeba je wykorzystać !

Dziękuję

dr Beata Czarnecka-Dzialuk

beatacd@poczta.onet.pl